

BAKIDAN ŞUŞAYA UZANAN YOLLAR

(Cənnətim, sərvətim Qarabağdır, Şuşadır...)

Sizlərə təqdim etdiyim bu yazıda Azərbaycan xalqına, dünya azərbaycanlılarına və bütün türk dünyasına milli mənəvi dəyərlərimizin alınmaz qala simvolu kimi müqəddəslik qədər əzizi olan Şuşa şəhərindən, 30-31 avqust 2021-ci il tarixdə bu şəhərdə keçirilmiş Vaqif Poeziya Günləri ilə bağlı xatirələrimi danışacağam.

*Dahilər söyləyiblər tərifin bizdən əzəl,
Gecələr ulduzların qoynunda yatan Şuşanın!
Həqiqətən də:
Yoxdur yer üzündə belə təbiət,
Allah yaradıbdır bu yeri cənnət.
Böyük Azərbaycan yurduna zinət,
Şairə, rəssama ilhamdı Şuşa!*

Şuşa mənim üçün Məkkə qədər əziz, arının çiçəklərdən topladığı bal kimi şirin, başını göylərin dərinliklərində mələklərin sinəsinə söykəmiş şahənə bir şəhərdir.

Bəri başdan deyək ki, bir ölkənin böyüklüyü o ölkənin ərəzisi ilə deyil, insanların mədəni səviyyəsi ilə qiymətləndirilir. Qürur hissi ilə deməliyə ki, belə şəhərlərdən biri də Azərbaycanın Mədəniyyət Paytaxtı sayılan Şuşadır.

*Elə bil göylərdən enibdir yerə,
Pəridi, hürüdü, loğmandı Şuşa.
Sığmur dahilərin əsərlərinə,
Pənahdan bizlərə dastandı Şuşa!*

Bu yazıda yana-yana od içində qovrulan, lakin öz tarixi adını itirməyən, məğrurluğunu və ruhunu qoruyub saxlayan, Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin Ali Baş Komandanı İlham Əliyevin rəhbərliyi altında qəhrəman əsgərlərin, şəhidlərin, qazilərin, zabitlərin, bütünlükdə Azərbaycan xalqının və qardaş Türkiyənin siyasi və mənəvi dəstəyi ilə Ermənistan silahlı qüvvələrinin işğalından (08 noyabr 2020-ci il) azad edilmiş bir şəhərdən söz açacağam.

*Bu şəhər şəhərlər şahənşahıdır,
Bu şəhər Günəşlə, Ayla qoşadır.
Bu şəhər dünyanı heyrətə salıb,
Adı Pənahabad, adı Şuşadır!*

*Bu şəhər yenilməz bir Komandanın,
"Dəmir yumruğu"nun təntənəsidir!
Bu şəhər Şəhidin, həm də Qazinin,
Bizə gəlib çatan şah əsəridir!!!*

Bəli, 44 günlük Vətən müharibəsində canını və qanını qurban vermiş əsgərlərimizin əfsanəvi qəhrəmanlıqları sayəsində Şuşa həsrətinə son qoyulmuşdur. Müzəffər Azərbaycan əsgəri əsrlərlə su kimi axıtdığımız qanımıza, dağlar kimi yığdığımız sümüklərimizə sahib çıxmağı bacardı, "yenilməz"lik xülyasına qapılan Ermənistan ordusunun bel sütunu qırdı...

Bu yazı mənim Şuşaya ikinci səfərimlə bağlıdır. Birinci səfərim 2021-ci il mayın 12-13-də Şuşanın məşhur Cıdır düzündə keçirilmiş "Xarıbülül" Musiqi Festivalı ilə, ikinci səfərim isə 30-31 avqustda yenə Şuşada keçirilmiş Vaqif Poeziya Günləri ilə əlaqədar olmuşdur.

Hər iki tədbir Heydər Əliyev Fondunun təşkilatçılığı ilə çox möhtəşəm və yüksək səviyyədə keçirilmişdir.

Tədbirlərdə məqsəd Azərbaycan xalqının və ölkə başçısının dünya xalqlarına sülh və əminəmanlıq

çağırışları və mədəniyyətin mesajları olmuşdur. Tədbirlərdə iştirakıma və doğulduğum torpağı ziyarət etdiyimə görə Heydər Əliyev Fondunun rəhbərliyinə minnətdarlığımı çatdırıram.

Onu da deyim ki, Şuşaya səfərimlə bağlı təəssüratlarımı bir neçə mətbu orqanlarda oxuculara çatdırmışam. Harda olmağımdan asılı olmayaraq cənnətim və sərvətim saydığım Qarabağın, onun başının zümrüdü tacı Şuşanın tarixindən, mədəniyyətindən, toponimlərindən, Qarabağın türksöylərinin qədim və tarixi vətənləri olmasından, bu diyarın memarlıq və incəsənət abidələrindən, görkəmli şəxsiyyətlərindən, Şuşanın əsasının qoyulmasında, Bayat, Şahbulaq, Şuşa və Əsgəran qalalarının tikilməsində Pənahəli xanın, Şuşanın şəhər səviyyəsinə çatdırılmasında İbrahimxəlil xanın və onların nəsilələrinin davamçılarından fəxrlə söz açmışam.

Yeri gəlmişkən özümə borc bilirəm deyim ki, bir çox şəhərlər, məsələn: Roma miladdan əvvəl 754-cü ildə, Kiyev miladın 480-ci ilində, Moskva 1147-ci ildə, Şuşa isə 1752-ci ildə salınmışdır. Bu şəhərlərin kimlər tərəfindən tikildiyi də məlumdur. Pənahəli xan Cavanşir Şuşanın bünövrəsinin ilk daşlarını öz əlləri ilə qoyub, qurbanlar kəşib, sənətkarlara hədiyyələr veribdir.

Onu da qeyd edək ki, Asiya və Avropanın bir sıra şəhərləri, məsələn: Yeni Korfagen, Riqa, Sankt-Peterburq, Şuşa, Abbasabad hərbi-strateji baxımdan hökmdarlar və sərkərdələr tərəfindən salınmış, onların əsasının qoyulması da dəqiq şəkildə tarixə düşmüşdür.

Göstərilən bu faktlar dünya tarixçiləri tərəfindən təsdiq edilmiş mənbələrdən götürülmüşdür. 2022-ci ildə Şuşanın 270 illiyi xalqımız tərəfindən qeyd olunacaqdır. Belə bir şəhərin övladı olmağım-la fəxr edirəm.

Təəssüf hissi ilə qeyd etməliyəm ki, belə bir tarixi şəhərin yadelli-vətənsiz, vəhşi, işğalçı, sözün əsl mənasında abırsız, tarixdə heç bir mədəni rol oynamayı bacarmayan vandal ermənilər tərəfindən viranəyə çevrilməsi dünyanın "sülh"dən, "adalet"dən və "demokratiya"dən dən vuran ölkələrinin gözlərinin qarşısında baş vermişdir.

...Sizlərdən nə gizlədim, Şuşaya ilk dəfə ayaq basanda mənə elə gəldi ki, şəhər kiçilibdir. Dizlərim üstə yerə çökdüm, torpağı doyunca öpdüm, həsrətimdə olduğum havanı ciyərlərimə çökdüm, hətta bir az da torpaq uddum...

Şəhəri başdan ayağa gözib qurtardıqdan sonra gördüm ki, Şuşa işğalçı ermənilər tərəfindən sökülüb dağıldığı və viranəyə çevrildiyi üçün kiçik görünmüş. Onu da gördüm ki, vandallar Şuşanı yandıraraq külə döndərsələr də onun müsəlman dünyasına və azərbaycanlılara məxsus olan ruhunu sındıra bilməyiblər, əzəmətli və möhtəşəm Gövhər ağa məscidinin üstündəki -Allaha yaxınlıq rəmzi sayılan qoşa minarələrin ayaqları altında qalaraq istəq və arzularına çatma bilməyiblər. Allahın evinə atdıqları mərmərlər qayıdıb onların öz başlarına tökülübdir...

... Füzulidən Şuşaya uzanan "Zəfər yolu"..."
Deyirlər ki, yolların da dili-ağzı var, adam kimi danışır. Adam yola çıxmayanda çox işlərdən xə-

bərsiz olur. "Zəfər yolu" arzu və istəklərimizi bir-birinə qovuşduran yoldur.

...2021-ci il 28-29 avqustda dünyanı cənginə alan Covidlə bağlı test yoxlamasından keçdikdən sonra Filarmoniyanın arxasındakı bağdan Şuşaya gedəcək avtobus karvanı yola düşdü. Sənişinlərin əksəriyyəti bir-birlərini yaxından tanıdıqları üçün iki bir, üç bir həmsöhbət oldular. Sürücünün yandığı boş yerdə aylaşdım.

Səfər yoldaşlarımızın çoxusunu tanıyırdım. Əksəriyyəti şair, yazıçı, ayrı-ayrı mətbuat orqanlarının əməkdaşları, müəllimlər və sadə peşə sahibləri idilər. Şuşaya ilk dəfə gedənlər daha çox həyəcanlı görünürdülər. Heç kəs sevincini gizlədə bilmirdi. Yarı zarafat, yarı gerçək yollara bələdçilik edəcəyimi bil-

dirdim. İlk dəqiqələrdən sürücü ilə aramızda xoş münasibət yarandı. Adı Elçin, soyadı Binnətov idi. Yaxından tanış olduq, tanışlığımız dostluğa çevrildi. Elçin xoşxasiyyət, təvazökar, həm də poeziyaya pərəstis edən bir kişidir. Yollara bələdçilik edəcəyimi ciddi qəbul edənlər tez-tez mənə maraqlı suallar verir, şeir deməyimi xahiş edir və hansı yolla gedəcəyimizi soruşurdular. Sürücü arzu və istəklərimizi birləşdirəcək "Zəfər yolu" ilə gedəcəyimizi bildirdi. May ayında "Xarıbülül" Musiqi Festivalına gedəndə "Zəfər yolu" tam hazır olmadığı üçün Tuğ kəndinin içindən, Azıx mağarasının yaxınlığından keçib getmişdik. İndi isə "Zəfər yolu" istifadəyə verilmişdir. İki saatdan sonra İmişli şəhərinə çatdıq. Hava çox isti idi. Maşın karvanı şəhərin mərkəzində yarısqıqlı bir restoranın qarşısında dayandı. Restoranın işçiləri bizi mehribanlıqla qarşıladılar, çay və sərin su içmək üçün içəri dəvət etdilər. Bir az dincəldikdən sonra restoran sahiblərinə təşəkkürümüzü bildirib yolumuza davam etdik.

Az vaxtda Füzuli şəhərindən Şuşaya uzanan -"Zəfər yolu"na çatdıq.

... Erməni vandalları tərəfindən xarabalığa çevrilmiş, daşı daş üstündə almayan Füzuli şəhəri və onun onlarla kəndləri "Zəfər yolu"nın sağında və solunda yerləşir. Viranəyə çevrilmiş mənzərələr adamın ürəyini ağrıdır, heç nəyə biganə qalmaq olmur... Sevincdirici haldır ki, işğaldan azad olmuş dədə-baba yollarımızın əksəriyyətinin köksündə bitən "tikan"lar, "cəngəl"lər, "alaq otları" qəhrəman ordumuz tərəfindən təmizlənilmişdir...

"Zəfər yolu"nın yaxınlığındakı darmadağın edilmiş qəsəbələr, kəndlər xəyalımı 30 il bundan əvvəlki günlərə qaytardı. Bu 30 ildə yollarımızın çoxusu gedimsiz-gəlimsiz qalmışdı. Bu yolların çoxunun üstündə faşizm və işğalçılıq xəstəliyinə tutulmuş

vətənsiz, mədəniyyətsiz, vəhşi, insana və insanlığa qiymət verməyi bacarmayan, sözün əsl mənasında buyruq quluna çevrilən erməni vandalları, onların əqidə və məslək dostları-havadarları dayanırdılar, özü də əllərində silahlar... Bu silahlar mənim, sənin, onun, bir sözlə, doğma el-obalarımızdan zorla qovulub didərgin salınmış soydaşlarımızın köksünə, qayıdış yollarına, məscidlərimizə, məzarlarımıza tuşlanmışdı. Etiraf etməliyəm ki, erməni terrorçuları və havadarları hələ də bir çox el-obalarımızın yollarının üstündə qara tikan tək bitiblər. Lakin həmin qara tikanlar da tezliklə misilsiz qələbələrə imza atmış Azərbaycan əsgərinin qarşısında tab gətirə bilməyib yollarımızdan çıxıb gedəcəklər...

Ölkəmizin uğurlarına sevinməyənlərə, erməni havadarlarına, paxillara, bədniiyyətlərə deyirəm:

*...Yolda bitən kol olma,
Yolu zay edərsən, yolçunu zinhar.
Gözəl arzuları, saf əməlləri,
Özünü birlikdə mənzilə apar!...*

Hörmətli oxucular, qürur hissi ilə qeyd etməliyəm ki, az vaxtda tikilib istifadəyə verilmiş "Zəfər yolu" keyfiyyəti, rahatlığı və qovuşduğu gözəl mənzərələri ilə də adamı valeh edir. Əsl söz adamı - Vətən və torpaq sevgisini hər şeydən üstün tutan insan, şair, yazıçı, bəstəkar, rəssam lal duyğuları ehtiraza gətirən bu yola heyran olmaya bilməz. Hətta ömründə bir misra şeir yazmayı bacarmayan insan da bu yolun mənzərələrinə baxıb şeir yazar.

Qarşılaşdığım mənzərələri acgözlüklə telefonun yaddaşına köçürürdüm... Çünki bunlar gələcəkdə yazacağım yazılar üçün görəkli mövzu olacaqdır.

Qəşərlərdən Şuşanın belinə kəmərim kimi qurşanmış sıldırım qayalar görünəndə uşağ sevincəkliyi ilə Şuşaya ilk dəfə gedənlərə dedim: "Şuşa o sıldırım qayaların üstündə yerləşir, tezliklə ora çatacağıq".

Bir azdan Şuşanın Daşaltı kəndinə çatdıq. 1992-ci ilin yanvarında Şuşadakı bir neçə yüksək çinli hərbiçilərin qurduqları uğursuz əməliyyat nəticəsində bu kiçik kənddə verdiyimiz şəhidlər gözlərimin qarşısından kino lenti kimi gəlib keçdilər...

Şuşanın belinə kəmərim kimi qurşanmış sıldırım qayaları əlləri ilə dirmanıb şəhəri işğalçı ermənilərdən azad edən, bayrağımızı Şuşamızda dalğalandıran əsgərlərimizə, qazilərimizə və zabitlərimizə cansağlığı arzuladıq, əfsanəvi qəhrəmanlıqlar göstərən şəhidlərimizə isə Allahdan rəhmət dilədik...

Nəhayət bir neçə dəqiqədən sonra neçə-neçə qanlı hadisələrin şahidi olan Şuşa -Laçın yoluna çatdıq. Şuşadan Laçına gedən yolda sülhməramlılar dayanırlar. Onların dayandıqları buraxılış məntəqəsi mənə 1988-1992-ci illərdə Volski hökumətinin "sülhməramlı"ları tərəfindən Xankəndi-Xocalı-Ağdam-Şuşa arasında qurduqları buraxılış məntəqələrini xatırlatdı...

...Şuşa televiziya stansiyasının qurulduğu "Qızıl qaya"nın altından keçəndə bir anlığa uşaqlıq xatirələrim yadıma düşdü. Qayanın aşağısında dayanıb bir ağızdan qışqırdıq: "Qızıl qaya", qızılın var?..." "Qızıl qaya" da əks səda ilə cavabında deyirdi: "var, var"..." Bu cavabı eşidəndə sevincimizdən yerə-göyə sığmazdıq...

(ardı var)

Əyyub Şırlanlı, şair -publisist,
AYB-nin üzvü, əməkdar müəllim,
"Qızıl qələm" mükafatı laureatı,
birinci Qarabağ müharibəsinin veteranı